

**Koncepcja społecznej gospodarki
rynkowej i kapitałowe programy
zabezpieczeń emerytalnych**

Anna Ząbkowicz

Koncepcja SGR

- zasada wolności gospodarczej
- zasada solidarności: pomocniczość (subsydiarność) państwa
- zasada pokoju społecznego (spójności): dialog społeczny i pracownicza partycypacja (temat nie owocujący w warunkach polskich)

Zasada solidarności, zabezpieczenia społeczne, zabezpieczenie emerytalne

Zadania emerytalnego zabezpieczenia społecznego:

- **Bezpieczeństwo socjalne:**
zabezpieczenie dochodu w okresie starości
- **Ochrona przed ubóstwem:**
zabezpieczenie dochodu na starość na społecznie akceptowalnym poziomie

Przyczyna reformy zabezpieczenia emerytalnego w Polsce 1999

- Bezrobocie i problem bieżącego finansowania emerytur w systemie PAYG

Skutki reformy 1999 (1)

- obniżenie (relatywne) świadczeń zamiast podwyższenia składek w celu zażegnania kryzysu płatniczego
 - wielkość emerytury zależy w zasadzie od konkretnych składek zapisanych na indywidualnym koncie (**zasada zdefiniowanej składki**), a nie od przyjętych przez państwo założeń co do docelowego poziomu emerytury.
 - obniżenie tzw. stopy zastąpienia w stosunku do poziomu sprzed reformy
- Zasada wynikowego świadczenia - po uwzględnieniu kosztów reformy zwiększa prawdopodobną liczbę uprawnionych, których świadczenie wypadnie poniżej dzisiejszej minimalnej emerytury.

Skutki reformy 1999 (2)

- kapitalizacja oszczędności i prywatyzacja zarządzania w systemie zabezpieczeń emerytalnych
 - **kapitałowe fundusze emerytalne**
- niezależnie od potrzeby bilansowania świadczeń i składek w systemie
- nie służy rozwiązaniu żadnej z nabrzmiałych kwestii społecznych, nie zwiększa bezpieczeństwa socjalnego ubezpieczonych ani nie chroni wszystkich uprawnionych do emerytury przed biedą w okresie starości

Kapitałowe fundusze emerytalne i bezpieczeństwo socjalne

- wyodrębnienie obowiązkowych funduszy kapitałowych OFE – nowe koszty i transfery zaostrzyły kryzys płatniczy (L.Oręziak)
- Zapewnienie bezpieczeństwa socjalnego spoczywa niezmiennie na budżecie państwa (OFE traktowane były jak FUS)
- Kapitałowe programy emerytalne oznaczają wystawienie w większym niż dotychczas zakresie pomyślności przyszłych emerytów na zmienność i losowość charakterystyczną dla rynków kapitałowych.

Kapitałowe fundusze emerytalne i ochrona przed ubóstwem

- Szansa na korektę najniższych emerytur?
 - wyeliminowanie redystrybucji w segmencie otwartych funduszy emerytalnych - marginalizacja transferów od bogatych do biednych w obu obowiązkowych segmentach łącznie
 - Dobrowolne ubezpieczenia emerytalne z funduszami kapitałowymi - to „klub dla zamożnych”.
- pomnażanie kapitału emerytalnego?
 - walka konkurencyjna na ściśle regulowanym rynku OFE o potencjalnie oligopolistycznej strukturze ?
 - wysokie koszty operacyjne segmencie OFE (których nie ma w segmencie ZUS), finansowane ze składek przyszłych emerytów,

Po reformie

- zreformowany system ubezpieczeń emerytalnych nie ochroni przed biedą, jeśli nie zostanie zaopatrzony z budżetu państwa.
- Jakie zatem sprawy rozwiązuje wprowadzenie kapitałowego finansowania przyszłych emerytur?

Kapitałowe fundusze emerytalne (OFE) i cele ekonomiczne

- prezentowane jako część zabezpieczeń społecznych, faktycznie służyły ograniczeniu zakresu zabezpieczeń społecznych na rzecz celów ekonomicznych;
- nie zostały powołane po to, aby dbać o przyszłe emerytury, lecz po to, aby inwestować zgromadzone oszczędności (Szumlicz 2002);
- umożliwiały użycie przymusowych oszczędności ludności gwoli pobudzenia wzrostu gospodarki *via* rynek kapitałowy.

Podsumowanie: zasada społecznej solidarności nie obowiązuje

- zasada ekwiwalentności składki i świadczenia
- pomocniczość (subsydiarność) państwa w szczątkowej postaci emerytury minimalnej
- W tym sensie kapitałowe fundusze emerytalne stanowią **wyłom w koncepcji społecznej gospodarki rynkowej.**

Podsumowanie: zasada wolności gospodarczej wzmocniona

- Kapitałowe fundusze emerytalne dają kontrolę nad miliardami pochodzącymi ze składek emerytalnych firmom zarządzającym, tj. wielkich inwestorów instytucjonalnych, towarzystw ubezpieczeniowych i bankim i są źródłem zryczałtowanych „zysków”
 - W towarzystwa emerytalne w Polsce zaangażował się przede wszystkim kapitał zagraniczny (bezpośrednio lub pośrednio), który stanowił w 1999 roku 75% aktywów towarzystw (UNFE cyt. Rymśza 2002, s.265).
- Fundusze te dają środki na zakupy akcji i obligacji w imieniu członków, tym samym powiększając obroty na rynkach kapitałowych i zwiększając możliwości robienia zysków również przez innych uczestników rynków finansowych z całego świata
 - ponad 40% operacji giełdy w Warszawie odbywa się z udziałem firm zagranicznych
- kapitałowe fundusze emerytalne to narzędzie rozszerzenie rynków dla globalnych graczy pochodzących z krajów wysoko rozwiniętych na wschodzące gospodarki rynkowe. W tym sensie te zmiany oznaczają **postęp globalizacji konkurencji**.

Refleksja na marginesie

- Przykład kapitałowych funduszy emerytalnych zdaje się wskazywać, że państwo tworzy coraz słabsze zabezpieczenia chroniące przed skutkami globalizacji kapitału nie tylko w sferze gospodarki, ale również w sferze osobistej obywateli.